

SIYASAL İLETİŞİM VE İLETİŞİM SOSYOLOJİSİ BAĞLAMINDA TÜRK DEVLET GELENEĞİNDE GÜÇ SEMBOLLERİ: PARS-ASLAN SEMBOLÜNÜN İKONOLOJİK ANALİZİ

SYMBOLS OF POWER IN TURKISH STATE TRADITION IN THE CONTEXT OF POLITICAL COMMUNICATION AND COMMUNICATION SOCIOLOGY: ICONOLOGICAL ANALYSIS OF THE PARS-LEO SYMBOL

Nurgül ERGÜL GÜVENDİ*

ÖZ

Ortak dil, inanç, gelenek, yaşam biçimi olan topluluklar millet olarak nitelendirilirler. Bu noktada kültür, ortak değer paylaşımı ve anlam üretimi açısından önemli araçlardan birisidir. Bazı semboller bir ulusu temsil ederken kimi semboller ise evrenseldir. Bu anlamda kültürel unsurlar içerisinde özellikle sembolik unsurların, koruyucu bir güç olarak kültürel değerlerin nesilden nesile aktarılmasını sağladığı bilinmektedir. Araştırmamızda Türk devlet geleneğinde güç sembolü olarak sıkça kullanılan Pars sembolü siyasal iletişim ve iletişim sosyolojisi açısından incelenmiştir. Araştırmada Panofsky ikonolojik analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmanın diğerlerinden iki yönüyle (bağlamsal ve yöntemsal) ayrıldığı düşünülmektedir. Bunlardan birincisi güç sembollerinin iletişim sosyolojisi ve siyasal iletişim bağlamında değerlendirildiği ilk araştırma olması, diğeri ise bu sembollerin analizinde ikonolojik analiz yönteminin kullanılmasıdır. Ulaşılan sonuçlara göre, Türk Devlet geleneğinde hükümdar gücünü tanrıdan alır veya tanrısal özellikler taşır. Siyasal bir unsur olarak hükümdarın gücü, tanrıyı temsil etmesi ve tanrısal nitelikleri taşımasına bağlıdır. İlim, irfan, birlik, beraberlik gibi unsurlar ise bu gücün temel koşulları olarak öne çıkmaktadır. Şüphesiz Türk devlet geleneğinde güç unsurlarını temsil eden birçok sembol ve bu semboller oluşturulan birçok faktör bulunmaktadır. Güç faktörünün etkili olabileceği diğer unsurlar ve semboller araştırmamızın temel kısıtını oluşturan ancak bizden sonraki araştırmacılar açısından ise yol gösterici olacağını umduğumuz sorulardır.

Anahtar Kelimeler: Kültürlerarası İletişim, Sembolik Etkileşim, Siyasal İletişim, Pars Sembolü.

ABSTRACT

Communities with a common language, belief, tradition and way of life are described as nations. At this point, culture is one of the important tools in terms of sharing common values and producing meaning. While some symbols represent a nation, some symbols are universal. In this sense, it is known that among the cultural elements, especially the symbolic elements provide the transfer of cultural values from generation to generation as a protective power. In our research, the symbol of pars, which is frequently used as a symbol of power in the Turkish state tradition, has been examined in terms of political communication and communication sociology. Panofsky iconological analysis method was used in the research. It is thought that this study differs from the others in two aspects

Article Info

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 16/03/2023

Kabul Tarihi: 03/05/2023

Atf

Ergül Güvendi, N. (2023). Siyasal İletişim ve İletişim Sosyolojisi Bağlamında Türk Devlet Geleneğinde Güç Sembolleri: Pars-Aslan Sembolünün İkonolojik Analizi, *Anasay* 25, 205-212

Research Article

Received: 16/03/2023

Accepted: 03/05/2023

* Dr. Öğr. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, nurgulergul@gmail.com, Sivas/Türkiye ORCID ID
<https://orcid.org/0000-0002-9473-1474>

(contextual and methodological). The first is that it is the first study in which power symbols are evaluated in the context of communication sociology and political communication, and the other is the use of iconological analysis method in the analysis of these symbols. According to the results, in the Turkish state tradition, the ruler takes his power from God or has divine features. The power of the ruler as a political element depends on his representation of God and his carrying divine qualities. Elements such as knowledge, wisdom, unity and solidarity stand out as the basic conditions of this power. Undoubtedly, there are many symbols representing the elements of power in the Turkish state tradition and many factors forming these symbols. Other elements and symbols on which the power factor can be effective are questions that constitute the main limitation of our research, but that we hope will be guiding for future researchers.

Keywords: Intercultural Communication, Symbolic Interaction, Political Communication, Pars Symbol.

Cite this article as:

Ergül Güvendi, N. (2023). Symbols of Power in Turkish State Tradition in the Context of Political Communication and Communication Sociology: Iconological Analysis of the Pars-Leo Symbol. *Anasay* 25, 205-212.

Giriş

Bir milletin maddi manevi tüm unsurlarının yer aldığı kültür, oldukça geniş bir alanı kapsar. Her toplumun kendine has bir kültürü ve bu kültür çerçevesinde oluşturduğu yaşam biçimi, felsefesi bulunmaktadır. Kültürel kodların üretimi halk, yönetim, çevresel faktörler, inanç, gelenek vb. birçok unsurun etkisi ile oluşur. Bu nedenle bir toplumda nesilden nesile aktarılan semboller, o kültür açısından önemli maddi ve manevi değerleri işaret eden tarihi, kültürel belge niteliği taşırlar. Nitekim Wells' e göre (1984) kültür, sosyal kalıtım ürünlerinin tamamıdır (Wells, 1984, s. 243-44). Güvenç'e (1991) göre ise kültür, toplumların birikimli uygarlığı ve hatta uygarlığın kendisidir (Güvenç, 1991, s. 95). Buradan hareketle kültürü oluşturan tüm unsurlar o kültürün, uygarlığın bir parçası olarak ifade edilebilir. Kültürün bir parçası olan semboller, tarihsel süreç içerisinde belirli bir dönemde oluşturulmuş yapılardır. Bu nedenle sembollerin arka planında oluşturuldukları dönemler ve toplumlar bulunmaktadır (Ateş, 2020, ss. 383-388). Ayrıca bu semboller, tarih öncesi çağlardan günümüze dek sanatın her alanında kendini göstermiştir (Özder, 2008, s. 4). Pilici'ye göre evrendeki tüm nesnelere dönüşme potansiyeli bulunmaktadır (2008, s. 8). Türk kültüründe yer alan başlıca semboller, dini, siyasi, geleneksel kapsamlarda kategorize edilebileceği gibi, bölgesel, ölüm, bayram, yas vb. konulara göre de kategorize edilebilir (Davletov, 2007, ss. 30-33). Araştırmamızda Türk devlet geleneği içerisinde yer alan ve siyasi bir güç sembolü olan Pars sembolü, siyasi iletişim unsuru olarak incelenmiştir.

Pars figürünün geçmişi Neolitik Çağ (M.Ö. 8000-5500)' a dayanır. Orta Asya Şaman kültüründe görülen figür, dünyanın birçok yerinde güç, inanç, saygınlık temsili olarak kullanılmaktadır (Arslan, 2007, s. 11). Ayrıca Türklerin kullandığı On İki Hayvanlı Türk Takviminde yıl sembolü olarak kullanılan hayvanlardan birisinin Pars olması, bu sembole yüklenen kültürel anlamın göstergelerinden birisidir. Pilici' ye göre bu sembol, güç, hükümdarlık, asalet ve cesaretin temsildir. İnanç unsuru olarak ise yüksek yönetim mekanizmasını, iktidarı, egemenliği, kudreti ve icra gücünü sembolize eder (2008, s. 34). Nitekim Selçuklu mimari tarzı eserlerinin birçoğunda hayat ağacı ile pars sembolünün birlikte kullanıldığı bilinmektedir. Erzurum Yakutiye Medresesi bu eserlerden birisidir. Bu sembolün Orta Asya'daki Şaman geleneğini devam ettiren Türk motifleriyle benzer şekilde tasvir edildiği görülmektedir. Pars Aslan figürünün, mimaride, bayraklarda, sikkelerde, armalarda, paralarda, devlet armalarında ve daha birçok önemli kültürel unsuru temsilen kullanıldığı görülmektedir (Gabriel, 1934, s. 158).

Siyasal iletişim faaliyetleri içerisinde yer alan önemli iletişim araçlarından birisi de sembol dilidir. Bu nedenle araştırmamızın birinci bölümünde kuramsal ve kavramsal çerçeveye yer verilerek iletişim sosyolojisi ve siyasi iletişim bağlamında sembollerin önemine değinilmiştir. İkinci bölümde pars-aslan sembolünün ikonolojik analizi yapılarak bulgular paylaşılmıştır. Son bölümde ise ulaşılan bulgular değerlendirilmiştir. Çalışmamızın siyasi

iletişimde sembol dili, güç unsurları ve sosyolojik açıdan nedensellik ilişkilerinin kurulması nedeniyle farklı bir perspektif sunacağı kanaatindeyiz.

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Sembol kavramı etimolojik kökeni Eski Yunancada συν- (sin) (yani birlikte) ve βολή (voli) (yani atış/atma) kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşturulan σύμβολον (simvolon) yani birlikte atmak, birlikte birleştirmek, bütün haline getirmek kelimesine dayanmaktadır (<https://www.etimolojiturkce.com/kelime/sembol>).

Siyaset, insanlık tarihinin ilk günlerinden en ilkel kabilelerden günümüz modern toplumlarına kadar hemen her dönemde görülmüştür. Siyaset kavramı en genel tanımıyla herhangi bir toplumun yönetimi amacıyla gerekli insan gücü ve yönetim kurallarını ifade eder. Bu tanımdan hareketle bir toplumun yönetimi için gerekli temel koşulun kitlesel iletişim olduğu açıkça görülmektedir. Söz konusu siyasal iletişim olduğunda yönetimle halk arasında bir diyalog aracı olarak sözlü ve sözsüz iletişim unsurlarının tümü, tek bir amaç için kullanılan bir araç niteliği taşırlar. Bu noktada siyasal iletişimin amaçları, kullanılacak araçlar ve iletilmek istenen mesajları belirleyen temel unsurlar olarak karşımıza çıkar. En genel tanımıyla siyasal iletişimin işlevleri, temel siyasal sorunlar ve buna bağlı olarak siyasal ilkelerin belirlenmesi, siyasi sorunların tanımlanması ve bu sorunların siyasal düzlemde meşruiyet kazanması, hedefle kitle arasında aracı olması şeklinde ifade edilebilir. Kongar (2010) siyaseti yönetme sanatı olarak nitelendirmiştir. En nihayetinde iletişimin bilgi alışverişi sonucu bir değişim yaratması, ikna vb. amaç taşıması, siyasal iletişimin toplumsal işlevi açısından ikna unsuru olmasına temel teşkil eder. Bu bağlamda hedefi geniş kitleleri etkilemek olan siyasal iletişimin tüm araçları, kamuoyunun ve siyasi aktörlerin doğrudan etkilenmesine aracılık ederler (Kentel, 1991, s. 39-40). Graber (2005, s. 479), açısından siyasal iletişim süreci, mesajın oluşturulması, iletilmesi ve alınması sürecidir. Burada üzerinde durulan unsur mesajdır. Nitekim siyasal sembolizmin önemine dikkat çeken Abner Cohen, ‘‘Two Dimensional Man: An Essay on the Antropology of Power and Symbolism in Complex Society’’ isimli eserinde insanın (politik ve sembolik) iki boyutlu yapıdan oluştuğunu ifade eder. Cohen’e göre politik insan aynı zamanda sembolist insandır (Cohen, 1976, s. 48). Sembolün politikayla, özellikle gücün kullanım, uygulama ve dağılımıyla ilişkisini irdeleyen Cohen, politicosembolist insanın semboller aracılığıyla harekete geçtiğini ifade etmiştir. Güç ilişkileri sembolik form araçlarıyla geliştirilir, sürdürülür, ifade edilir ve somutlaştırılır (Cohen, 1979, s. 89 ve Turner, 1975, s. 145).

Cohen’in sembol ve politika arasında kurduğu bu ilişki David Kertzer’ e göre de oldukça önemlidir. Kertzer’ e göre (1988) siyasi sistemler, semboller ve ritüeller vasıtasıyla anlaşılabilir. Kertzer’ e göre (1988) semboller insanların dünyayı anlamasına kolaylık sağlar ve politika ise toplumu şekillendiren sembollerini anlama sanatı olarak nitelendirilir. Bir siyasi seçimde aslında seçmen o toplumun en iyi sembol yapıcısını seçer (Kertzer, 1988, s. 6). Bu düşünceye göre semboller ideolojinin bir aracı olarak görülmektedir. Bir ideolojinin en bilinen sembolü aynı zamanda o ideolojiyi tek cümle kurmadan en iyi biçimde ifade eden şeydir (Ateş, 2020, s. 381). Ünlü antropolog Clifford Geertz (2010) ‘e göre kültür bir semboller sistemidir (Geertz, 2010, s. 110). Sembollerin politik yaşamı şekillendirme nedenlerinden birisi bir devletin egemenliğini somutlaştıran (milli bayrak, milli marş veya arma gibi) özellikte olması, bağımsızlığı temsil etmesi, bir ulusun tüm arka planını, kültür ve düşüncesini yansımasıdır (Hobsbawm, 2005, s. 14).

Bir Güç Unsuru Olarak Pars Sembolü

TDK Sözlüğe göre Pars, Kedigillerden, yırtıcı bir hayvan olarak (*Panthera pardus*) olarak tanımlanmaktadır. Pars (Panter-Leopar) motifi, özellikle Uygur ve Göktürk dönemlerinde kullanılan ve sosyokültürel boyutta etkileriyle bilinen, bir yıldız takımının adıdır. Yunan tarihçisi Herodot, İskitlerin kültüründe Pars figürünün önemini vurgulamıştır (Esin, 2001, s. 26, 140, 45).

Anadolu Parsı ile ilgili ilk bilimsel çalışma 1856’da Fransız zoolog M. A. Valenciennes tarafından oluşturulan ‘‘*Felis Tulliana*’’ adlı eserdir. Bu eser, Anadolu Panteri ile ilgili ilk

bilgilerin derleyicisi olan Romalı Marcus Tullius Cicero'ya ithaf edilmiştir (Valenciennes, 1856, s. 1035-1039). Anadolu Parsı'nın ilk örnekleri Konya Çatalhöyük 'te bulunan yaklaşık 9.000 yıllık (Neolitik Çağ) Pars Tapınağı bilinen en eski kanıtlardan birisidir (Helck, 1968, s. 123-125). Oğuzların 24 boyundan birisi olan Bozoklar Gök Tanrı'nın temsilcisi olarak, güneşe ve aya en çok yaklaştığını düşündükleri Pars ile kartaldan oluşan zümrüdü Anka kuşunu tanrısal bir sembol aracı olarak nitelendirmişlerdir (Davletov, 2007, s. 84-97). Anadolu'da bazı mimari yapılarda Türklerin sembolik ve inançsal geleneği olan Pars figürüne rastlanmaktadır. Doğubeyazıt İshak Paşa Sarayının girişi, Tortum Bağbaşı ve Haho Kilisesi toplanma alanındaki girişler, Ani Harabeleri, Kayseri Döner Kümbette yer alan Pars örnekleri bunlardan bazılarıdır. İlhanlılardan kaldığı bilinen Erzurum Yakutiye Medresesinin kapısında da pars figürleri görülmektedir.

Kültürün en temel göstergelerinden olan semboller, kimi zaman bir kelime, bir nesne, bir işaret, söz, yazı, görsel vb. birçok şekilde karşımıza çıkan duygu ve düşünceleri ifade eden, kültürel şifrelerdir. Semboller, kültürel yapı içerisinde açıkça görülen biçimin altında yatan, toplumların kendi kültürlerine göre tanımladıkları gizli anlamları kuşaktan kuşağa aktarırlar (Çetinkaya, 2013, s. 74). Bu nedenle toplumların kullandığı semboller, ilişkiler, değerler ve öncelikleri yansıtmaları bakımından oldukça önemlidir. Günümüzde bu sembol futbol kulüpleri, film şirketleri, otomobil firmaları ve hatta ülke isimlerinde kullanılmaktadır. Örneğin; İngiliz Futbol Ligi'nin arması aslandır. Amerikan film Şirketi Metro-Goldwyn-Mayer, Endonezya Havayolları Lion, Türkiye'de ise Galatasaray Futbol Kulübünün simgesi, Fransız otomobil firması Peugeot ve daha birçok uluslararası kuruluş bu sembolü kullanmaktadır. Ayrıca Uzakdoğu Asya ülkesi olan Singapur'un ismi de aslan anlamına gelmektedir (Öztürk, 2019, s. 19). Yine Eski Türklerde *bars/pars*, *aslan*, *toğril*, *boğa (buka)*, *bori*, *tay*, *teke*, *buğra*, *doğan* gibi hayvan isimleri erkek çocuklara verilmiştir (Amanoğlu 1999, s. 64 ve Karadoğan, 2003, s. 110-116). Türk erkek isimlerinde sıkça kullanılan pars, aslan ismi aynı zamanda Türk dizilerinde alfa, güçlü erkek rollerindeki oyuncu isimlerinde kullanılmaktadır. Örneğin Yargı isimli dizinin Savcısı Pars, Aile isimli dizinin başrol oyuncusunun ismi ise Aslan'dır. Nitekim Dede Korkut hikâyelerinde ad verme hadiselerinden çokça bahsedilmesi Türklerin eski tarihlerden beri ad verme ritüeline özel bir önem verdiğini, sembolik bir anlam atfettiğini göstermektedir (Uca, 2004, s. 150).

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada Erzurum Yakutiye Medresesi kapısında bulunan pars figürü, Erwin Panofsky'nin "*İkonografik ve İkonolojik Sanat Eleştirisi*" yöntemi ile analiz edilmiştir. Bu yöntem, bir sanat eserinin, doğal anlam, uzlaşmalı-ikincil anlam ve içsel anlam- içeriksel anlamlarının analiz edilmesine dayanır. İkonografi, metin analiz yöntemlerinin görsel analiz açısından yetersiz olması nedeniyle oluşturulan yöntem özellikle kültür araştırmalarında temel çözümleme yöntemi olarak kullanılmaktadır (Akt. Doğan, 2012, s. 78).

Panofsky'nin "*İkonografik ve İkonolojik Sanat Eleştirisi*" yöntemine göre bir sanat eseri üç aşamada incelenmelidir:

1) Birincil doğal anlam (Ön ikonografik inceleme) eserin olgusal ve ifadesel anlamı belirlenir. Olgusal anlam, bir eserde görülen biçimlerin, daha önce bilinen birtakım nesnelere benzetilmesi, hareketleri ve ilişkilerinin kurulmasıdır. İfadesel anlam ise, bilinen nesnelere benzetilen biçimlerin, ifadesel niteliklerini bulmaktır. Bir eserin olgusal ve ifadesel anlamının çözümlenmesi eserin doğal anlamıdır (Cömert, 2006, s. 18).

2) İkincil aşama uzlaşım anlamıdır. Uzlaşım anlamı bir eserde ilk bakışta fark edilmeyen, gündelik deneyimlerle açıklanamayan, kapalı anlamıdır. Bu anlamın görülebilmesi için gündelik pratiklerin dışında bilgi ve dikkat gerekmektedir (Cömert, 2006, s. 19).

3) Üçüncü aşama ise ikonolojik yorum olarak nitelendirilen içsel anlamın çözümlendiği aşamadır. İçerik-içsel anlam, eserin asıl anlamıdır. Bu nedenle doğal anlamla kıyasla bu aşamada daha fazla bilgi gerekir. Bu aşamanın doğru bir şekilde uygulanabilmesi için, eserin yapıldığı

dönem, yapıldığı yer ve dönemin sosyal, kültürel, politik, ekonomik vb. koşullarının bilinmesi gerekmektedir. Chris Murray' a göre ikonolojik yorum "[...] bir eserle onun içinde yaratıldığı daha geniş bağlam arasındaki ilişkinin anlaşılmasını amaçlar" (2012, s. 242). Bu bağlam eser içerisinde yer alan kültürel imge, simge ve sembollerin bilinmesini gerektirir.

Görsel 1. Erzurum Yakutiye Medresesi Kapısı (1310)

Kaynak: <http://erzurumansiklopedi.com/yakutiye-medresesi/>

Görsel 1’de İlhanlı Hükümdarı Sultan Olcayto zamanında Gazanhan ve Bolugan Hatun adına, Cemaleddin Hoca Yakut Gazani tarafından 1310 yılında yaptırılan Erzurum Yakutiye Medresesi kapısı görülmektedir (Eskici, 2006).

BULGULAR

Ön İkonografik İnceleme: (Doğal Anlam, Olgusal- İfadesel Anlam) Ön ikonografik anlam nesne ve şeylerin saf biçimlerini ifade eden ilk anlamlardır. Bu anlamlar doğal, görüldüğü gibi ilk akla gelen anlamlardır. Doğal anlam birincil ve saf biçimsel dünyanın sanatsal motifleri olarak da nitelendirilir. Bu motiflere yönelik ilk betimleme ise ön-ikonolojik betim olarak adlandırılır (Panofsky, 2012, s. 28). Buradan hareketle görselin doğal anlamı: İlk bakışta karşılıklı iki pars figürünü dikkat çeker. Giriş kapısının hemen sağında, İki aslan-pars figürü, ortasında hayat ağacı üstünde ise kartal figürü bulunmaktadır. Doğal anlam değerlendirmesi tüm biçimlerin en sade ve temel düzeydeki anlamına odaklanılması nedeniyle görselde bulunan iki pars figürünü, hayat ağacı ve kartal figürleri ilk akla gelen anlamlarına indirgenir. Bu bağlamda Görsel 1’de görüldüğü üzere dikdörtgen kompozisyon içerisinde iki pars figürünü kompozisyonun merkezinde yer almaktadır. Pars figürlerinin tam ortasında bulunan hayat ağacı, kompozisyonun merkezi unsurlarından birisidir. Kompozisyonun üst kısmında yer alan kartal figürü ise kompozisyonun üst kısmına yerleştirilmiştir.

İkincil Uzlaşım Anlam: Sanatsal motifler ve bileşenleri mevcut kullanımları ile temsil ettikleri kavramlar birleştirilerek ikincil anlamlar elde edilir. İkincil anlamlara ulaşabilmek için ilgili kültüre ilişkin mitolojik unsurlar, alegoriler ve hikayeler oldukça önemlidir. Bu ilişkilerin saptanması açık veya gizli sembollerin kültürel diğer unsurlarla birlikte değerlendirilmesiyle mümkündür.

Pars figürü, Türk Kültürünü yansıttığı bilinen Dede Korkut Hikayeleri içerisinde bulunan, Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikayesi’nde kahramanın “güç ve kudretini” (Özkartal, 2012, s. 62)

temsilen aslan-pars, Begil Oğlu Emren Hikâyesi'nde "*aslan enigi yine aslandır*" (Ergin 1997, s. 219) şeklinde görülmektedir. Burada babanın yiğitlik güç ve kudreti aslan benzetmesiyle vurgulanmıştır. Ayrıca pars-aslan figürünün birçok mitolojide güç, kuvvet, koruyuculuk ya da taht sembolü olarak kullanıldığı bilinmektedir (Çoruhlu, 1999, s. 149–151). Bu bağlamda kapı üzerinde yer alan pars-aslan figürünün uzlaşım sal anlamı, güç, kuvvet, kudret gibi özelliklerin öne çıkarılmasıdır.

İçsel Anlam: (Panofsky, 2012, s. 33) göre bir ikonolojik yorumun doğru olabilmesi için mutlaka içsel anlam çözümlemesi, ikonolojik çözümleme gereklidir ve bu anlamın temeli, hikayeler, alegorilerden ziyade sembolik değerleri oluşturan içsel anlamın hem kompozisyon yöntemleri hem de ikonografik anlamlarının analizi ile mümkündür. Giriş kapısının hemen sağında, İki aslan-pars figürü, ortasında hayat ağacı üstünde ise kartal figürü bulunmaktadır.

Kompozisyon ve İkonografik Analiz: Altta simetrik olarak yerleştirilen pars (aslan) figürleri ve bu figürlerin ortasından büyük, geometrik süslemeli bir kabardan yukarı doğru konumlandırılan hurma ağacı ve hurma ağacının hemen üzerinde ise çift başlı kartal motif görülmektedir. Pars-Aslan hem Türk kültüründe hem de birçok kültürün temsilinde Tanrı, hükümdarlık sembolü olarak kullanılmaktadır. Tanrısal özellikler, güç, kudret, hakimiyet gibi özelliklerin giriş kapısında kullanılması, oldukça önemlidir. Tanrı sembolü olan pars, hükümdar tahtını simgelemesi açısından kapı (kimlik-hükümdarlık) mesajı dikkat çekmektedir. Kapı temel vurgu olarak kimlik göstergesidir ve kapıda bulunan iki Pars tanrısallık-hükümdarlık- güç olgularının kullanılması, hükümdarlığın gücünü tanrıdan alma, tanrısal olma, mutlak ve teklik mesajlarını taşımaktadır.

Yapılan inceleme sonucunda ulaşılan bulgular şu şekildedir:

- Türk devlet geleneğinde pars- aslan figürünün medresede kullanılması (İslam inancında, ders kökünden türetilen medreseler, ilim, irfan merkezleridir). Okumanın, bilginin, ilim ve irfanın merkezi olarak görülen bir yapıda pars figürünün tercih edilmesi, ilim irfan merkezinin merkezinde Pars (tanrı- hükümdarın) bulunduğunu vurgular. Merkezde tanrı- hükümdar bulunmaktadır.

- Medrese kapısında kullanımı, bilindiği üzere Türk -İslam kültüründe kapı, bir yol, bir düşünce, bir hareketin başlangıcını temsil eder. Kapı üzerine konumlandırılan Pars figürü, yolun temsilinde tanrıyı, hükümdarı temsil etmektedir.

- Hurma- hayat ağacı ve kartal figürü ile kullanılması, Türk kültüründe hayat ağacı, hurma ağacı birlik beraberlik bereketin sembolüdür. Benzer şekilde güç unsuru olan kartal figürü ile kompozite edilmesi, tanrısal yolu hükümdarın temsil ettiği, bu yolun ilim, irfan yolu olduğunu ve bu yolun ancak birlik, beraberlik ile yürüneceğini, eğer sebat edilirse neticesinin bolluk bereket olacağını ifade etmektedir.

SONUÇ

Arkeolojik kaynaklara göre Türkler, insanlık tarihinin en eski toplumlarından birisidir. Bu nedenle Türkler ve Türklere ilişkin bilgiler hem dünya tarihi hem de Orta Asya'da yaşayan kavimlerin anlaşılması açısından oldukça önemlidir. Nitekim siyaset ve iletişim olguları da insanlık tarihinin ilk dönemlerinden itibaren varlığı zorunlu önemli unsurlardır. Siyasal iletişim, insan topluluklarının yönetim biçimlerini içeren tüm faaliyetleri, iletişim sosyolojisi ise insan topluluklarını etkileyen tüm iletişim biçimlerini kapsar. Bu nedenle herhangi bir topluluğun yaşam biçimi, davranış ve eylemleri söz konusu olduğunda, siyasi ve iletişimsel unsurlardan bağımsız düşünülemez. Araştırmamızda Türk Devlet geleneğinde güç unsuru olarak kullanılan sembolik unsurlardan birisi olan pars-aslan figürü siyasal iletişim ve iletişim sosyolojisi bağlamında incelenmiştir. Söz konusu iletişim biçiminin sembolik olması nedeniyle ikonolojik analiz yöntemi kullanılmıştır.

Tüm bulgulardan hareketle, Türk Devlet geleneğinde hükümdar, gücünü tanrıdan alır veya tanrısal özellikler taşır. Siyasal bir unsur olarak hükümdarın gücü, tanrıyı temsil etmesi ve tanrısal nitelikleri taşımasına bağlıdır. İlim, irfan, birlik, beraberlik gibi unsurlar ise bu gücün temel koşulları olarak öne çıkmaktadır. Şüphesiz Türk devlet geleneğinde güç unsuru ve bu unsuru oluşturan birçok faktör bulunmaktadır. Çalışmamızın temel çerçevesi ve kısıtını oluşturan Türk Devlet geleneğinde güç faktörünün, farklı semboller ve bağlamlar açısından incelenmesinin bizden sonraki araştırmalar için faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Etik Beyan

“Siyasal İletişim ve İletişim Sosyolojisi Bağlamında Türk Devlet Geleneğinde Güç Sembolleri: Pars-Aslan Sembolünün İkonolojik Analizi” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırma etik kurul kararı zorunluluğu taşımamaktadır. Makale, Etik Kurulları Yayın Etiği Komitesinin (Committee on Publication Ethics – COPE) yazar, hakem ve editörler için belirtilen kurallardan yararlanılarak oluşturulmuş olan Anasay dergisi etik kuralları çerçevesinde yazılmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed. Conflict of Interest: The author declares that they have no competing interest. Funding: The author declared that this study has received no financial support.

Conflict of Interest: The author declares that they have no competing interest.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA

Amanoğlu, E. (1999). Eski Türk Onomastiği Üzerine Notlar. A.Ü. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 13, 61-67.

Arslan, M. (2007). Anadolu’da Dış Yan Yüzleri Tezyin Edilmiş Tek Taç Kapı Örneği: Yakutiye Medresesi Taç Kapısı. *Serhat Kültür Dergisi*, Eylül-Ekim 2007, İstanbul.

Ateş Durç, S. (2020). Siyasal Sembolizm ve İktidar İlişkisi Üzerine Düşünmek, *Folklor/Edebiyat*, 26 (102), 377-392.

Cohen, A. (1976). *Two-Dimensional Man: An Essay on The Anthropology of Power and Symbolism in Complex Society*. Berkeley ve Los Angeles: University of California.

Cohen, A. (1979). *Political Symbolism*. *Annual Review of Anthropology*, s. 8, ss. 87-113.

Cohen, A. P. (1999). *Topluluğun Simgesel Kuruluşu*, M. Küçük (Çev.). Ankara: Dost.

Cömert, B. (2006). *Mitoloji ve İkonograf*, Ankara: De Ki Basım Yayın.

Çetinkaya, G. (2013). Dede Korkut Hikayelerinde Sembol Olarak Meydan, *Millî Folklor*, Yıl 25, Sayı 98, 73-86.

Çoruhlu, Y. (1999). *Türk Mitolojisinin ABC’si*, İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Davletov, T. (2007). Kamlık İnancında Kam (Şaman) ve Kümelenme Geleneği Üzerine, *Yaşayan Eski Türk İnançları Bilgi Şöleni: Bildiriler*, 16-17 Nisan.

Davletov, T.B. (2007). Türk Kültüründe Pars. *Türksöy Türk Dünyası Kültür ve Sanat Dergisi*, s.23, Ankara, 30-33.

Doğan, H. (2012). *Şiddeti Görünür ve Meşru Kılan Görsel Kültürün Antropolojisi: Arka Sokaklar Dizisi Örneği*. Yayımlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ergin, M. (1998). *Orhun Abideleri*. Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

Esin, E. (2001). *Türk Kozmolojisine Giriş*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

Eskici, B. (2006). Erzurum Yakutiye Medresesi Yapı Malzemeleri, Bozulmalar ve Koruma Problemleri, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Ankara.

Gabriel, A. (1934). *Monuments Turcs d'Anatolie*, II. Paris, s. 158, Pl. LVII.

Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Culture*, New York: Basic Books.

Güvenç, B. (1991). *İnsan ve Kültür*, Remzi Kitabevi, 5.Basım.

Hobsbawm, E. ve T. Ranger (Ed.). (2006). *Geleneğin İcadı*, M. M. Şahin (Çev.). İstanbul: Agora Kitaplığı.

Karadoğan, A. (2003). Türk Şahıs Adlarında Hayvan Kültü, *Millî Folklor* 57: 109-116.

Kertzer, D. I. (1988). *Ritual, Politics and Power*, Binghamton: Vail-Ballou.

Murray, C. (2012). *Yirminci Yüzyılda Sanatı Okuyanlar*, Çev. Suğra Öncü. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Özkartal, M. (2012). Türk Destanlarında Hayvan Sembolizmine Genel Bir Bakış Dede Korkut Kitabı'ndan Örnekler, *Millî Folklor*, 24 (94), 58-71.

Öztürk, Ş. (2019). Türk Kültüründe Aslan, *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 18-39.

Panofsky, E. (2012). *İkonoloji Araştırmaları Rönesans Sanatında İnsancıl Temalar*, Pinhan Yayıncılık.

Pilici, A. (2008), *Tarihsel Süreçte Sembolden İkona: Logo, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Sanatta Yeterlilik Tezi*, İstanbul.

Uca, A. (2004). Türk Toplumunda Ad Verme Geleneği, A.Ü. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 23: 145-150

Walzer, M. (1967). *On the role of symbolism in political thought. Political Science Quarterly*, S. 82(2), ss. 191-204.

Wells, C. (1984). *İnsan ve Dünyası*, Çev: Bozkurt Güvenç, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Elektronik kaynaklar

27.01.2023 tarihinde Symbol, (t.y.) Merriam webster. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/symbol>. Adresinden erişildi.

27.01.2023 tarihinde <https://www.yazalemi.com/gezi-tatil/yakutiye-medresesi-erzurum.html> adresinden erişildi.

26.01.2023 tarihinde <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/sembol> adresinden erişildi.

24.01.2023 tarihinde <http://erzurumansiklopedi.com/yakutiye-medresesi/> adresinden erişildi.